

PROFETI ȘI GROPARI

Ne-am plîns multă vreme că literatura dramatică a fost, la noi, sub nivelul beletristicii în general. Una din cauze am aflat-o în restrîngerea, tot mai polițienească, a zonei de investigație, în prohibițiile tot mai numeroase impuse de cenzură. Nu prea ne-am întregat de ce n-avem piese analitice, tragedii, drame. Am preferat să vedem pretutindeni mici Caragiale, legați cu batista la gură de oficiali. Mai cu seamă în ultima vreme, aveam senzația că trăim în plină epocă tragic-comică, populată de ipochimeni caraghioși, și că o instanță perfidă ne împiedică să-i aducem pe scenă. Scriitorul era pîndit de riscul ca Zițele sale și Miticii săi să fie niște oglinzi răutăcioase pentru cine știe ce demnitar. Soarta literaturii dramaturgice n-a fost deloc ușoară.

Așa s-a ajuns ca, în timp ce meșteșugarii sîrguincioși își șlefuiau piesele să între pe calapodul ideologiei, rarii dramaturgi tineri erau ținuți cu textele în sertarul de rezervă, în așteptarea unor vremuri luminoase. Dacă facem un scurt recensămînt al ultimei generații, constatăm cu stupeoare că doar un singur scriitor s-a încumetat să rupă inhibițiile și să se consacre teatrului, fiind, și el, poet la începuturi. E vorba de Matei Vișniec, ale cărui piese au rămas însă nepublicate (și ne jucate), pentru a face loc la rampă altor produse ale rapsozilor de tot felul. Piese de felul celei a lui Paul Everac, **Și la stînga trel clocane!**, puteau fi vizionate tot mai des pe scenele noastre în ultima vreme, semn clar de asfixiere a teatrului românesc.

Dacă e adevărat că teatrul n-a prea prosperat în ultimii ani din pricina unei cenzuri draconice, din pricina tabuizării multor

subiecte, nu mal puțin adevărat e că vremea din urmă a ținut sub reflector aceiași autori moșteniți din deceniile trecute, mari maestri ai clișeeilor și lejerității bulevardiere. Cercul vicios se închidea exact în punctul în care apăreau semnele crizei: soluția acesteia a fost întrezărită în chiar factorii care au declanșat-o. Închistată într-o mentalitate învechită, literatura dramaturgică a găsit de cuviință să se salveze alegîndu-și profesii din proprii gropari.

Desigur, nu putem fi alți de opaci să nu punem la socoteală și cîteva izbînze notabile. Piesele lui Marin Sorescu, D. R. Popescu (mai ales cele centrate pe tema labirintului ritualic), Dumitru Solomon, Iosif Naghiu, Paul Cornel Chitic, privesc într-o selecție riguroasă, pot figura într-un repertoriu mai mult decît notabil. Totuși, în raport cu mișcarea poeziei, a prozei și a criticii, teatrul a rămas un gen handicapat. L-au ajutat și tratamentele inumane. Acum însă, cînd barierele au fost înlăturate, impasul pare a fi încă mai mare. Amenințați de competiția cu valorile universale, autorii s-au retras într-o izolare mută. Ispășesc ei păcate mai vechi ori se străduiesc să-și ia revanșa? Ne putem aștepta la o renaștere a genului, a literaturii dramaturgice, la o ecloziune a acesteia? Părerea mea este că, în ciuda tuturor deschiderilor, în pofida tuturor perspectivelor ispititoare, teatrul ca literatură va rămîne încă o zonă discretă, fără izbînze spectaculoase. Eliberarea de constrîngeri, abandonarea tehnicii ambiguității și a aluziei nu pot da rapid mari performanțe. Există riscul unei pervertiri a replicii, a contaminării de frivolitatea gazetărească. Sînt obstacole pe care autorii nu le pot trece exersîndu-se ca simpli comedioграфи (a și dispărut apetitul publicului pentru acest gen, de altfel), ci ca analiști profunzi, subtili, ca investigatori ai psihozelor libertății bunăoară. Dar avem noi asemenea autori disponibili pentru grefe alți de delicate? Vor fi în stare autorii noștri sexagenari să-și revizuiască uneltele? Scriitoru-și schimbă stilul, dar mentalitatea ba!

RADU G. ȚEPOSU